

VÄRLDENS
FARLIGASTE
KVINNOR
IKFF 100 ÅR

8 ELIN WÄGNER
VÄGRAR
GASMASK

11 ANDRA
VÄRLDSKRIGET:
DÅ VÄLJER JAG
FÄNGELSE

17 DE TOG
FREDEN I
EGNA HÄNDER

Nº #2-3 — Augusti 2015

SVERIGES FEMINISTISKA TIDNING OM SÄKERHETSPOLITIK

fred & frihet

Under IKFFs kongress i Dublin, Irland, år 1926.

TEMA: VÄRLDENS FARLIGASTE KVINNOR

01 <i>Ord från redaktören</i>	03 CIRKELN ÄR SLUTEN MEN KAMPEN FORTSÄTTER
06 JANE ADDAMS USA:s farligaste kvinna	08 ELIN WÄGNER VÄGRAR GASMASK
10 1919 Svenska kvinnor organiserar för fred	11 ANDRA VÄRLDSKRIGET: Då väljer jag fängelse!
12 EMILY GREENE BALCH stämplas som farlig och får Nobels fredspris	16 1947 Välkommen till FN
17 DE TOG FREDEN I EGNA HÄNDER	20 Kvinna till kvinna: VI MÅSTE GÖRA NÅGOT!
23 2013 En milstolpe för kvinnors säkerhet	24 FORTFARANDE VÄRLDENS FARLIGASTE KVINNOR

FRED & FRIHET är utgiven av Internationella Kvinnoförbundet för Fred och Frihet, IKFF. IKFF är en internationell fredsorganisation som arbetar för kvinnors deltagande i fredsprocesser och för nedrustning.

Bli medlem på www.ikff.se
Bankgiro 5491-7166

ANSVARIG UTGIVARE Malin Nilsson
REDAKTÖR Elin Liss
REDIGERING/KORREKTUR Annika Skogar
LAYOUT Pernilla Lundmark
OMSLAG Pernilla Lundmark
BILD FRAMSIDA Archives, University of Colorado at Boulder Libraries
TRYCK Danagård Litho

IKFF, Norrtullsgatan 45,
113 45 Stockholm
Tel 08-702 98 10
E-post info@ikff.se
FÖLJ OSS!
Twitter: @ikff_sverige
facebook.com/ikffsweden
Instagram: ikff_sverige

Välkommen till jubileumsnumret av Fred och Frihet!

I detta nummer får du ge dig ut på en resa genom 100 år av fredsarbete. Vi har samlat några av alla händelser i IKFF:s historia, från 1915 till idag. Att sätta sig in i en sådan rik historia är utmanande då berättelserna är så otroligt många. Men det är också inspirerande. Den visar att kvinnor alltid har gjort motstånd, varit aktörer, trots att vi inte fått läsa om det i historieböckerna.

Världen har förändrats men inte våra mål. Krig och förtryck råder fortfarande liksom kampen för fred. Motståndet mot freds rörelsen är fortfarande starkt. När arbetet blir tungt är det tröstande att ha en 100 årig kamp i ryggen.

»Världen har förändrats men inte våra mål.«

IKFF:s grundmanifest från 1915 är lika aktuellt idag. Världen löser fortfarande konflikter med våld och vapenindustrins intressen går före mänskliga rättigheter. Maskulina vålds- och hjälteideal råder alltjämt. Men vi har också tagit flera steg i rätt riktning. Några av dem får du läsa om här.

Ett litet urval har gjorts av alla de händelser och personer som förtjänar att bli omskrivna. Vi har framför allt fokuserat på den internationella delen av vår historia. IKFF Sverige bildades 1919, så vi återkommer till det 2019.

Vi ville, till vårt 100 årsjubileum, uppdatera Fred och Frihet. Du kommer att upptäcka nya spännande inslag. Jag vill rikta ett stort tack till Pernilla Lundmark som gjort designen. Pernilla är både en god lyssnare och en idéspruta.

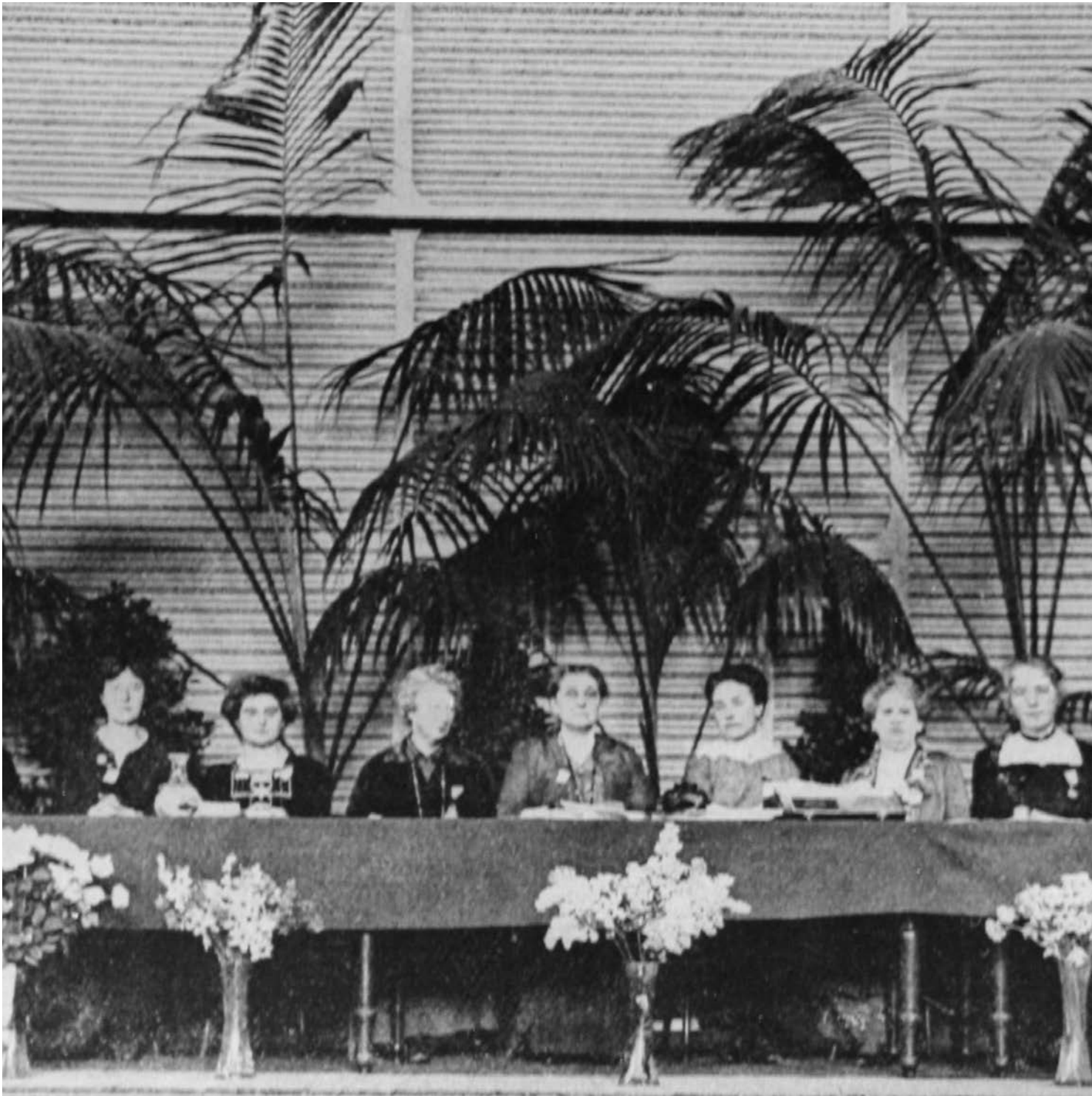
Jag vill även rikta ett tack till Annika Skogar som bidragit med sin journalistiska kompetens och redigerat texterna.

Ännu ett tack vill jag rikta till våra praktikanter, Louise Ricknert och Marie Liss, som gjort ett enormt arbete med att ta fram underlag, jaga bilder och satt sig in i upphovsrättsliga lagar.

Trevlig läsning!

ELIN LISS
REDAKTÖR

Grunden till IKFF lades redan 1915 då 1136 kvinnor samlades i Haag för att protestera mot kriget som rasade i Europa. Det var planerat att mötet skulle hållas i Fredspalatset, men då kvinnorna blev så många fick mötet flyttas till Haag Zoo. Det är därför det är så många palmer på bilderna från mötet.

Foto Women's International League for Peace and Freedom (WILPF) Records (DG 043), Swarthmore College Peace Collection

1915 – 2015

Cirkeln är slut men kampen fortsätter

MITT UNDER BRINNANDE VÄRLDSKRIG
1915 SAMLADES 1136 KVINNOR I
HAAG. DE PROTESTERADE MOT KRIGET
OCH KRÄVDE SINA RÄTTIGHETER.
DE LADE GRUNDEN TILL IKFF. I APRIL
ÅTERVÄNDE VI TILL PLATSEN DÄR
ALLT BÖRJADE FÖR ATT FIRA 100 ÅR
AV KAMP FÖR FRED OCH FRIHET.

TEXT ELIN LISS

Innan jag reste till Haag tänkte jag på min namne, **Elin Wägner**. För exakt 100 år sedan tog hon beslutet att åka till ett stort fredsmöte i Haag. Hon skulle träffa andra kvinnor som precis som hon tyckte att kriget var vansinne och visste att fred var möjligt. Nu skulle jag göra samma resa.

Våra resor skilde sig självfallet åt. Både i sätt och situation. Hon reste i ett Europa som höll på att slås sönder av ett världskrig. Resan innebar risker. Jag reste i ett Europa där kriget känns långt bort.

Hon hade inte formella rättigheter på

grund av sitt kön. Hon saknade rösträtt men inte en röst. Jag har, tack vare kvinnor som henne, fötts med rättigheter.

Hon reste säkerligen i en känsla av desperation och svärmod med en önskan om att stoppa kriget så fort som möjligt. Jag reste med en känsla av förväntan över att få möta aktivister från hela världen.

Hon kämpade både som författare och aktivist i ett patriarkalt motstånd som jag nog inte kan föreställa mig. Nu skulle vi, vår tids Norrtullsliga (IKFF:s kansli ligger idag på Norrtullsgatan i Stockholm), resa i hennes fotspår.

DE VILLE STOPPA FÖRSTA VÄRLDSKRIGET

Den 28 april 1915 samlades 1136 kvinnor i Haag. De flesta var engagerade i rösträttsrörelsen. För dem var kampen mot kriget och kampen för kvinnors rättigheter två sidor av samma mynt. Deltagarna var främst från Europa och USA. Från

FAKTA

MANIFESTET

Under IKFF:s internationella kongress i april antogs ett manifest för att bekräfta de principer som våra grundare lade fast 1915 men också tydliggöra var vi står idag, 100 år senare. I manifestet lyfts några centrala utmaningar och lösningar för att motverka krig och bygga fred.

Utmaningar

- > Militarismen
- > Det rådande kapitalistiska systemet
- > Systemet med nationalstater som det nu är byggt fungerar inte
- > Rasistiska strukturer
- > Patriarkatet

Lösningar

- > Total och global nedrustning
- > Ekonomiska system som ger välfärd för alla
- > Institutioner som förmår att medla mellan stater och garantera internationell rätt
- > Demokratiska styrelsesätt på alla nivåer
- > Sociala system som inte gynnar vissa grupper över andra
- > Ett upplösande av patriarkatet

Väld är inte oundvikligt. Det är ett val. Vi väljer ickevåld som medel och mål. Vi vill frigöra kvinnors styrka och tillsammans med likasinnade män föda en rättvis och harmoniska värld. Vi vill implementera fred eftersom vi anser att det är en mänsklig rättighet.

Du hittar manifestet på vår hemsida www.ikff.se.

Foto Reproduktion: KvinnSam, Göteborgs universitetsbibliotek

Svenska delegationen. Från Sverige kom det en delegation på totalt 15 personer med bland annat Elin Wägner, Matilda Widegren och Emilia Fogelklou.

Sverige reste 16 kvinnor, bland andra Elin Wägner. Många kvinnor från andra delar av världen ville också komma, men stoppades. Storbritannien beviljade inte de brittiska kvinnorna utresettillstånd. De amerikanska kvinnorna fastnade till havs under flera dagar då båten inte tilläts gå i land. Dessa kvinnor, som kämpade för fred, ansågs helt enkelt som farliga.

De tog ett modigt och viktigt beslut, då de möttes i Haag. De lade grunden till något som har hållit i 100 år. Deras kamp har verkningar in i vår tid.

ÅTER I HAAG – VI STÄRKER RÖRELSEN

Under konferensen i Haag i år, 2015, samlades åter uppemot 1 000 kvinnor. Denna gång från 80 länder med en stor geografisk spridning. Det blev tydligt vilka som idag är kvinnorna från 1915. De som går främst, de som kommer att förändra världen. Det är kvinnor från regioner och länder där det idag pågår konflikter. De reste, precis som kvinnorna 1915, till Haag med en känsla av att det är bråttom. En kvinna berättade att hon åkt till Nederländerna i tron om att återvända hem efter konferensen, men då den

väpnade konflikten i Jemen eskalerat, hade hon nu blivit en flykting. Många tog stora risker med att komma och berätta. Många kvinnliga aktivister lever med dödshot, övervakning och ett enormt motstånd från både samhällen och regimer.

Konferensen blev ett inspirerande möte. Men det var också en plats för fruktansvärda vittnesmål från de konflikter som rasar nu, ibland på osynliga och bortglömda platser. Många kämpar ensamma, utan att världen ser de grymheter som pågår.

Det kan ibland vara lätt att drabbas av en känsla av maktlöshet som aktivist. Både hos dem som arbetar med fara för sina liv, och bland oss som på håll kan se vad som sker. Det är ibland övermäktigt, var ska vi börja?

Men jag är övertygad, utifrån att ha lyssnat på andra i Haag, att dessa möten betyder något. Att få vittnen till sin historia. Att möta människor som kämpar i samma motstånd men kanske på en helt annan plats. Att bilda nya allianser, ta del av varandras erfarenheter och strategier. För mig var det den starkaste upplevelsen i Haag. Hur kvinnor möttes och stärkte varandra.

Samtidigt blev maktstrukturerna, som

fortfarande finns i världen, tydliga. Hur vi rika länder oftare är ett problem, snarare än en lösning. Att vi exporterar vapen som andra får betala priset för, och då inte bara i pengar. Företag från våra länder exploaterar människor och natur. Vårt uppdrag är att se till att våra makthavare inte upprätthåller och skapar förtryckande system. Men det är inte vi som ska ta plats, som ska visa vägen. Vi ska lyssna.

KVINNOR UTESLUTS FORTFARANDE EFTER 100 ÅR

Det fanns tydliga paralleller till 1915 års möte. Nu, precis som för 100 år sedan, var det många kvinnor som inte tilläts delta. Fredsprojektet EU har byggt höga murar. Det är svårt att få visum till många av Europas länder. Som kvinna från ett konfliktland krävs ofta att du har man, barn, jobb och pengar på banken. Alltså, det måste finnas starka incitament för dig att återvända för att du ska bli insläppt i landet. Många deltagare som stod i centrum för konferensens syfte, de som lever i krigets verklighet, fick inte visum. Är det fortfarande lika skrämmande för makten att kvinnor samlas och organiserar sig? Antagligen. Kamper genom fredliga medel har fått regimer att falla. De har omstörtat samhällen, de har gett människor rättigheter, de har stoppat krig.

KAMPEN FORTSÄTTER I EN GLOBAL RÖRELSE

Fyra kvinnor som mottagit Nobels fredspris talade i Haag. Rungande applåder och glädjerop fyllde salen när **Leymah Gbowee** från Liberia, som tilldelades priset 2011, klev upp på scenen. Hon inledde med att gratulera IKFF för att i 100 år ha orsakat problem, på ett bra sätt. Hon levererade ett fantastiskt brandtal där hon frågade; kan DU göra något? Även om det inte händer där DU är, har DU en skyldighet att ställa dig upp och säga något!

Mötet i Haag var fullt av förväntan, av kraft. Vi enades kring gemensamma mål och visioner för vår tid. Vi driver hela tiden arbetet framåt, vi lever inte på gamla meriter, vi är inte nöjda. Samtidigt

»Var besvärlig. Ta plats. Höj din röst och backa inte. Vi håller varandras händer när det blir läskigt.«

– KARINS KONSTGREPP

var känslan av att vandra i spåren av våra förmödrar stor, att vara på samma plats. Vi har dem i ryggen.

Vårt 100 årsjubileum bekräftade våra grundares analyser, att fred inte är möjligt utan jämställdhet, jämlikhet och nedrustning. Det beror inte på att vi inte utvecklats och står och stampar på samma ställe, utan på att de, 1915, var så radikala, så före sin tid. De ritade kartan, och nu måste vi följa den utstakade vägen och ta oss över alla hinder som fortfarande finns kvar. När jag satt där i Haag och lyssnade blev jag mer övertygad än någonsin om att IKFF sitter inne på något som kan göra en enorm skillnad.

Vi sammanför kampen för kvinnors rättigheter och jämlikhet med kampen mot militarism, krig och våld. Vi kan inte nå jämlikhet om vi inte utmanar militarismen som upprätthåller patriarkatet och en världsordning byggd på förtryck och exploatering.

Vårt grundmanifest från 1915 är lika aktuellt idag. Tyvärr. Jag önskar att vi kommit längre. Men vi ska inte glömma det enorma motstånd som vårt arbete och vår vision möter. Människor med makt släpper den oftast inte frivilligt.

Så vi fortsätter, mer beslutsamma än någonsin, vår kamp för fred och frihet. Det gjorde Elin Wägner 1915 och det kommer jag göra nu, 2015. —

FAKTA

VAD GJORDE DE?

- > 1136 kvinnor samlades i Haag 1915
- > Tog fram ett manifest för en varaktig fred
- > 16 kvinnor från Sverige deltog, bland andra Elin Wägner och Matilda Widegren
- > 2015 samlades vi åter i Haag för att fira 100 år

KONGRESSEN I HAAG

Dagarna innan konferensen samlades runt 130 medlemmar från IKFF:s alla sektioner för internationell kongress. Kongressen är IKFF:s högsta beslutande organ och samlas ungefär vart tredje år. Här beslutas om de övergripande strategierna för kommande år – verksamhetsplan, budget och styrelse. Denna gång var kongressen förlagd till Fredspalatset i Haag, vilket är en minst sagt historisk plats för IKFF.

Årets kongress flöt på väldigt bra och det togs många viktiga beslut för framtiden. Kamerun och Ghana välkomnades som nya sektioner, och det beslutades att IKFF de kommande åren ska starta upp ett miljöutskott. Det konstaterades att ett ekologiskt hållbart samhälle är en fundamental hörnsten i arbetet för en fredligare värld.

Till ny ordförande valdes **Kozue Akibayashi** från Japan. Till vice ordföranden valdes **Joy Onyesoh** från Nigeria, **Margrethe Tingstad** från Norge, **Catia Confortini** från USA och **Sameena Nazir** från Pakistan. Till kassör valdes **Kerry McGovern** från Australien.

TEXT ANNIKA SKOGAR

Jane Addams

USA:s farligaste kvinna

1915 gjorde Jane Addams en båtresa över Atlanten för att möta tusen andra kvinnor i Haag. Addams, med sitt brinnande engagemang för förändring, blev IKFF:s första internationella ordförande. Samma år som hon tilldelades Nobels fredspris klassades hon av FBI som »USA:s farligaste kvinna«.

TEXT MARIE LISS OCH LOUISE RICKNERT
REDIGERING ELIN LISS

Laura Jane Addams föddes 1860 i Cedarville, Illinois, i USA som ett av nio barn. 1881 tog Jane Addams examen som klassens toppstudent men kunde inte ta sin kandidatexamen förrän skolan öppnade upp för kvinnor. Jane Addams led av en medfödd ryggradsskada som orsakade smärta och begränsad rörlighet. Det ledde till att hon avslutade sina studier till läkare. Hon sökte sitt syfte i livet och mätte i perioder mycket dåligt. Hon bestämde sig för att ge sig ut i världen. Under sex år reste och studerade hon i Europa. 1883 bevittnade hon, under ett besök i London, fattigdomen under en nattlig marknad för annars osäljbara grönsaker. Upplevelsen gjorde ett starkt intryck på henne, som kom från en bemedlad familj. Hon skrev:

... myriaderna av uppåtsträckta, tomma och arbetslitna händer som begärligt grepo efter en föda som var förkastad som människoföda, skadad eller skämd.

(Holmgren, 1930, s.14 ref. Stockholms Universitet, 2012)

I London kom hon även i kontakt med den engelska settlementsrörelsen, en verksamhet som byggts upp av kväkarna, och inspirerade henne och Ellen G. Starr att starta »The Hull House« i Chicago. Där kunde fattiga, ofta immigranter, få tillgång till mat, kläder, skola och kultur.

Addams såg inte sig själv som socialarbetare utan snarare som sociolog, hon ville hitta sätt att förändra samhället i grunden. Därmed såg hon kampen för fred och kvinnlig rösträtt som centrala.

RESAN ÖVER ATLANTEN TILL HAAG

I protest mot USA:s inblandning i Europas krig grundade Addams Women's Peace Party. 1915 reste hon till Haag och engagerade sig i den internationella fredsrörelsen som kom att bli IKFF, där hon blev ordförande. Kommitténs uppmanade neutrala länder till medlingspositioner och krigförande länder till dialog.

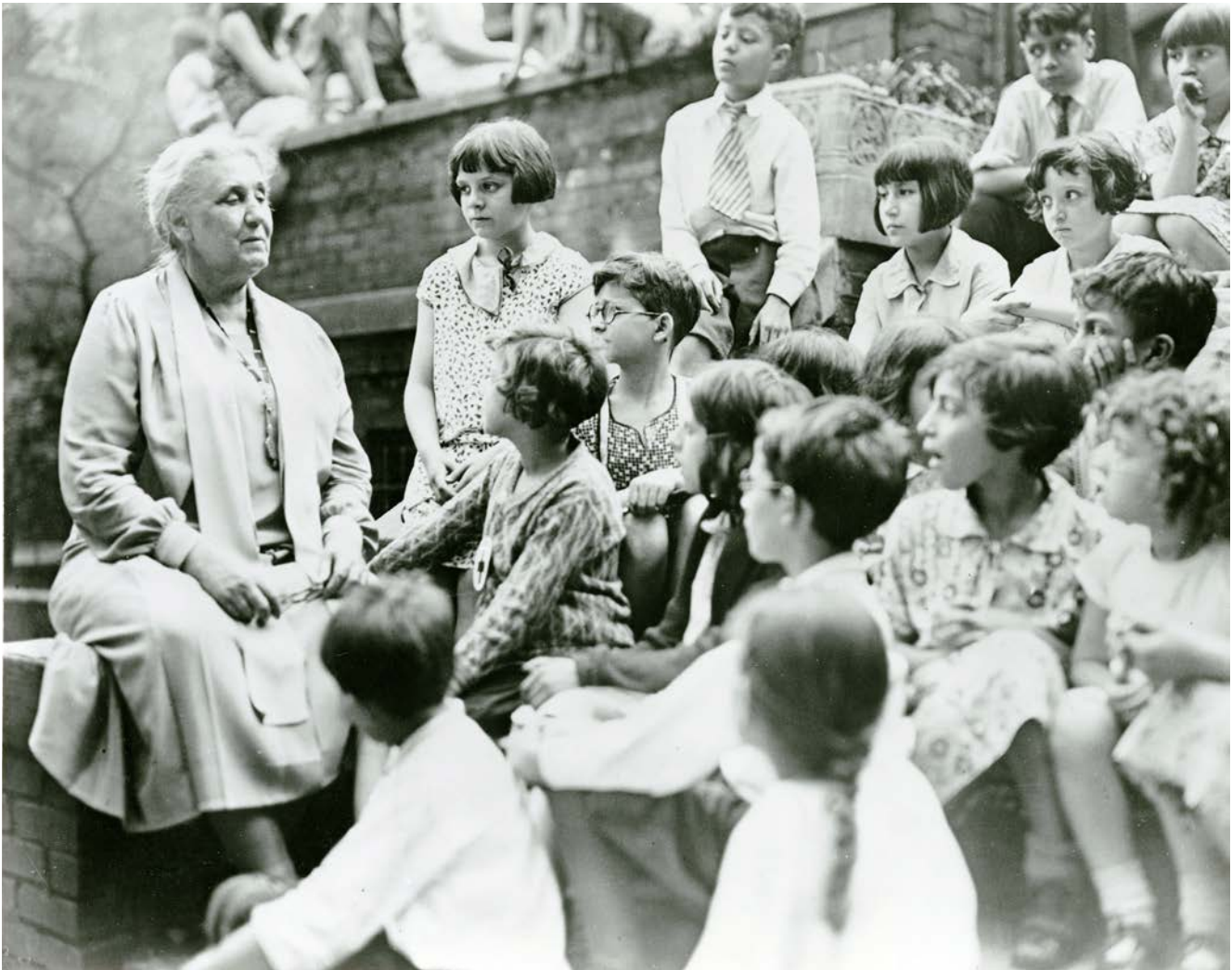
Efter Haagkongressen tog Jane Addams

tillsammans med Rossika Schwimmer initiativet till det politiska påverkningssarbetet då de sökte upp regeringar och förhandlande med diplomater under och efter första världskriget. Själv arbetade inte Addams för att sitta på politiska poster, men då hennes far suttit i senaten och var god vän med president Lincoln, var hon van vid att vistas i den politiska sfären. Det fick hon användning av i fredsarbetet. Kommitténs arbete gav snart resultat. 1918 lade president Wilson fram ett fredsprogram på 14 punkter som inspirerats av kommitténs resolutioner.

»Verklig fred är inte bara frånvaron av krig, det är närvaron av rättvisa.«

CITAT AV JANE ADDAMS

Tidigare hade Addams kallats »Amerikas främsta medborgare« och lyckades oftast hitta sponsring för sitt arbete. Men när Women's Peace Party med Addams i ledningen gick ut offentligt och protesterade mot USA:s inblandning i första världskriget, mötte hon stort motstånd. Liksom Elin Wägner kritiserade Addams fredsfrådraget i Versailles för att vara för

Jane Addams var IKFF:s första internationella ordförande. 1931 tilldelades hon Nobels fredspris.

FOTO Archives, University of Colorado at Boulder Libraries

hårt och menade att de skulle resultera i ytterligare konflikter. Med nationalismen starkt kopplad till militarismen kom hennes fredsarbete och grundandet av Women's Peace Party att ses som ett angrepp mot nationen och dess säkerhet. Flera sponsorer drog tillbaka sina bidrag. En vändning som kom att få allvarliga följder för Addams verksamhet, bland annat för Hull House. Hon smutskastades ofta i media och utslöts från organisationer.

DEN ANDRA KVINNAN ATT MOTTA NOBELS FREDSPRIS

Synen på Addams arbete tycks ha varit blandad. Samtidigt som hon blev svartlistad hemma i USA tilldelades hon Nobels fredspris 1931. Det kom att dröja innan

USA:s regering hyllade hennes insatser för freden. Addams blev den andra kvinnan som tilldelades fredspriset. Hon delade det med **Nicholas Murray Butler**.

Efter en hjärtattack 1926 lyckades Addams aldrig återhämta sig och kunde därför inte närvara under ceremonin i Oslo och bara fyra år senare gick hon bort i cancer. Begravningen hölls vid Hull House i Chicago, där ett arbete i Jane Addams anda än idag pågår. —

JANE ADDAMS

1860 Jane Addams föds i Cedarville, Illinois USA

1915 Deltar på den internationella fredskongressen i Haag

1915 International Committee of Women for Permanent Peace (ICWPP) grundas med Jane Addams som ordförande. Byter 1919 namn till Women's International League for Peace and Freedom

1918 presenterar president Wilson 14 punkter inspirerade av resolutionerna från Haag

1922 Jane Addams besöker Sverige

1931 Jane Addams tilldelas Nobels fredspris

1931 Jane Addams stämplas av FBI som »den farligaste kvinnan i USA«

1935 Avlider i Chicago, Illinois, USA

Elin Wägner

vägrar gasmask

Under sommaren 1935 mobiliserade 20 000 personer i Sverige mot krig i demonstrationen Kvinnornas vapenlösa uppror. Genom vägran att använda gasmask och söka skydd vid potentiella anfall ville initiativtagarna skapa ett fredligt uppvaknande bland männen och på så sätt förhindra upprustningen.

TEXT MARIE LISS OCH LOUISE RICKNERT
REDIGERING ELIN LISS

Centralfiguren för »Kvinnornas vapenlösa uppror« var **Elin Wägner**, författare av *Norrtullsligan* (1908) och *Väckarklocka* (1941), och en frontfigur inom den svenska kvinnorörelsen. Efter första världskriget hade Wägner, som även deltog i mötet i Haag 1915, engagerat sig i internationellt hjälparbete och varit med och grundat Rädda Barnen. Hon rapporterade även från det krigshärjade Europa. Hennes pacifistiska ställningstagande blev med åren allt tydligare.

Efter första världskriget fanns det hopp om en fredlig utveckling i Europa, inte minst med bildandet av Nationernas Förbund som förberedde en stor nedrustningskonferens 1932.

I tidskriften *Tidevarvet* skrev Wägner om fred, pacifism och vapenvägran men hade redan vid fredsförhandlingarna i Versailles 1919 framhållit att de hårda buden skulle slå tillbaka och leda till ytterligare krig. Wägner hade rätt. 1935 tog Hitler makten i Tyskland och Mussolinis Italien var på väg att anfälla Abessinien. Spänningarna inom Europa ökade och

rädslan för ytterligare krig växte.

Wägner var medveten om det motstånd som fanns mot hennes idéer men var inte rädd för att driva sin övertygelse. Hon beskrev det vapenlösa motståndet som en moralisk maktkamp, att man oavsett följdena måste tro på sin idé:

Jag måste tro, att jag kan knäcka våldet till sist genom att icke böja knä för det. Jag måste tro att mördandets period i mänsklighetens historia kan ta ett slut. Annars upplöser sig idéns kropp och idén försvinner oåtkomlig i det blå
(Citat av Elin Wägner, Wistrand, 2006)

Det fanns en stor frustrationen över den ökade militariseringen i Europa och därmed risken för ett nytt krig. Det var dags att använda till synes radikala medel för att visa motstånd och väcka nationerna från sitt krigiska skramlande.

Kvinnornas vapenlösa uppror samlade 20 000 kvinnor och sträckte sig över ideologiska gränser. Både liberala och socialdemokratiska kvinnor slöt upp tillsammans med IKFF:s medlemmar. Genom att vägra att uppsöka skyddsrum och använda gasmask om kriget kom, protesterade de mot den militarisering av samhället som civila skyddsinsatser

innebar. Aktionen skulle få männen, som ansågs vara ansvariga för krigföringen, att inse de fulla konsekvenserna av sitt handlande och därmed lägga ner vapnen.

Genom att vägra skydd utmanade de även den patriarkala ordning som innebär att män ska skydda kvinnor och barn, vilket i sig skapar krav på manliga hjältar och militarism. Det är den ordning som leder till att sexualiserat våld effektivt används som vapen i konflikter med syfte att förnedra motståndarmännen som misslyckas med att skydda »sina« kvinnor och barn. —

1935

VAD HÄNDE?

- > Spänningarna i Europa tilltar. Hitler har kommit till makten och Mussolini är på väg att anfälla Abessinien.
- > Sverige och andra europeiska länder rustar återigen för krig.
- > 20 000 kvinnor utför Kvinnornas Vapenlösa Upprop med Elin Wägner som frontfigur

KvinnSam Namninsamling för kvinnlig rösträtt. Elin Wägner vid de insamlade namnen.

Foto Reproduktion: KvinnSam, Göteborgs universitetsbibliotek

»*Själslig hållning är till slut mäktigare än kanoner, tanks och giftgaser.*

Ty vapen kan tas ifrån en, det har vi upplevt, men själslig hållning är oövervinnelig.«

CITAT AV OKÄND, ANVÄNT AV ELIN WÄGNER 1934, FOGELSTAD

ELIN WÄGNER

- > Född den 16 maj 1882 i Lund
- > Rösträtts- och fredsaktivist
- > Tillhörde Fogelstadsgruppen
- > Författare av böcker som Norrtullsligan, Pennskafet och Väckarklocka
- > Var 1919 med och grundade Rädda Barnen
- > Chefredaktör för Tidevarvet
- > Ledamot i Svenska Akademien från 1944
- > Död den 7 januari 1949

KEMISKA VAPEN

TIDIGT MOT VAPENUTVECKLING

IKFF var tidigt aktiva i arbetet mot upprustning och nya krigsmetoder.

Naima Sahlbom, kemist och styrelseledamot inom IKFF Sverige, var aktiv i frågan om hur vetenskap missbrukades för att ta fram nya mer effektiva metoder för krig.

En vädjan, som 1925 undertecknades av IKFF, underströk hur framtidens krig främst skulle drabba civila och betonade det ovärdiga användandet av den fria

forskningen för att framställa kemiska vapen. IKFF arbetade med att sprida information om kemiska vapen och dess effekter och anordnade 1929 en expertkonferens om moderna krigsmetoder och befolkningars skydd i Frankfurt under ledning av Naima Sahlbom.

Under 50-talet var IKFF Sverige aktiva, tillsammans med inte minst andra kvinnoförbund, i kampen för att stoppa

Sveriges planer att skaffa kärnvapen.

Effekterna av atombomberna som föll över Hiroshima och Nagasaki i slutet av andra världskriget visade de förödande konsekvenser vi aldrig vill se igen.

Arbetet lyckades och Sverige la ner sitt kärnvapenprogram. Idag arbetar IKFF aktivt för att kärnvapen ska förbjudas precis som andra massförstörelsevapen gjorts illegala.

1919

FREDEN I VERSAILLES: DET KOMMER BLI KRIG IGEN

När kriget gick mot sitt slut och makthavarna inledde fredsförhandlingar i Versailles, bestämde kommitteen som bildades i Haag 1915 att åter samla systrarna. Konferensen i Zürich 1919 kritiserade fredsfördraget hårt och menade att det skulle leda till ett nytt krig.

Tanken var att de skulle samlas på samma plats och tid som maktens män möttes för att göra upp om freden. Men inga samlingar tilläts i Paris medan förhandlingarna pågick i Versailles. Det blev istället Zürich. Det var i huvudsak samma kvinnor som fyra år tidigare samlats i Haag. 16 länder var representerade och från Sverige deltog 11 kvinnor. **Anna Kleman** var den svenska representanten i den internationella styrelsen. **Selma Lagerlöf** och **Ellen Key** kunde inte delta, men båda gav sitt stöd och sände telegram till mötet.

Strategin vid kongressen var att från Zürich noggrant följa förhandlingarna och påverka staternas representanter i Versailles. Det skedde genom redan etablerade kontakter med diplomater på plats i Paris. **Jane Addams**, internationell ordförande, berättade att syftet var att framföra krav på att andra frågor och lösningar än de som traditionellt behandlas i fredsförhandlingar skulle upp på dagordningen. För Jane Addams var frågan om matförsörjning central och en resolution sändes till Paris med krav på att blockader, som ledde till matbrist, skulle upphöra.

Vid fredsförhandlingarna i Versailles, där 29 länder var representerade, var det dock den traditionella vägen som vann. President Wilson fick göra avkall på flera av sina 14 föreslagna punkter, som i stora drag liknade IKFF:s förslag från 1915. När resultatet av fredsförhandlingarna presenterades blev kritiken från mötet i Zürich hård. Innehållet fokuserade på hämnd, vilket enligt IKFF skulle leda ett nytt krig.

TEXT MARIE LISS OCH LOUISE RICKNERT
REDIGERING ELIN LISS

ÄR DET FRED NU?

- > Efter första världskrigets slut samlas kvinnorna från Haag igen, samtidigt som fredsförhandlingarna i Versailles pågår
- > Kvinnorna kritiserar fredsfördraget då det enligt dem innehåller för mycket hämnd
- > De menar att fördraget kommer leda till ett nytt krig

1919 Svenska kvinnor organiserar för fred

FYRA ÅR EFTER DEN INTERNATIONELLA FREDSKONGRESSEN
1915 I HAAG GRUNDAS IKFF SVERIGE OCH UNDER
ÅREN SOM FÖLJER STIGER MEDLEMSANTALET
SNABBT. FÖLJDerna AV FÖRSTA VÄRLDSKRIGET HAR
BERÖRT MÅNGA OCH DE ENGAGERADE OCH DRIVNA
KVINNORNA INOM FÖRBUNDET INSPIRERAR.

Fyra år efter den internationella fredskongressen i Haag grundas IKFF Sverige och under de följande åren stiger medlemsantalet snabbt. Följderna av första världskriget berörde många och de engagerade och drivna kvinnorna inom förbundet blev en stor inspiration.

Den första december 1919 grundas den svenska sektionen av *Women's International League for Peace and Freedom*. Namnet blir översatt till svenska, *Internationella Kvinnoförbundet för Fred och Frihet* (IKFF), och **Matilda Widegren** blir ordförande. Under 1920- och 1930-talen ökade antalet fredsorganisationer i Sverige kraftigt. Inom IKFF verkade många engagerade och välutbildade kvinnor som också var aktiva inom rösträttsrörelsen. Bara mellan åren 1920 till 1929 ökade medlemsantalet från 625 till 2056. Förbundets genomslag tros ha varit ännu större då många, utan att vara medlemmar, sympatiserade med IKFF.

Kvinnor som som tidigare varit aktiva inom Svenska Freds- och Skiljedomsföreningen blev nu en del av IKFF. De lokala kretsarna tog snabbt form och 1920 fanns 27 grupper runt om i landet. Från Luleå till Malmö.

Ett kansli öppnades på Smålandsgatan i Stockholm, varifrån kontakten med kretsarna och huvudkontoret i Genève hölls.

Ett internationellt utbyte mellan de olika ländernas sektioner kom att utvecklas genom internationella möten och besök. Genom det internationella samarbetet kunde kunskap och erfarenheter utbytas, tillsammans blev rörelsen starkare. Ett samarbete som fortfarande är central del av förbundets verksamhet. IKFF Sverige var även mycket engagerad för bildandet av Nationernas Förbund.

TEXT MARIE LISS OCH LOUISE RICKNERT
REDIGERING ELIN LISS

- > 1 december 1919 – IKFF Sverige konstitueras
- > IKFF:s första styrelseledamöter: Anna Withlock, Emilia Broomé, Elin Wägner, Maria von Rosen, Kerstin Hesselgren och Matilda Widegren som ordförande

Till vänster: Matilda Widegren
FOTO Reproduktion: KvinnSam, Göteborgs universitetsbibliotek

Andra världskriget: Då väljer jag fängelse!

ETT NYTT VÄRLDSKRIG HADE BRUTIT UT, PRECIS SOM IKFF VARNAT FÖR. ORGANISATIONEN STOD INFÖR SVÅRA UTMANINGAR. KONTORET I GENÈVE HOTADES AV NAZISMENS FRAMMARSCH OCH LIKASÅ MEDLEMMARNA. MÅNGA TVINGADES FLY ELLER GÅ UNDER JORDEN.

Andra världskriget kom att påverka många sektioner och blockerade mycket av organisationens internationella arbete. När kriget bröt ut föreslog IKFF USA att huvudkontoret i Genève skulle flyttas till New York. Trots ovilja att flytta verksamheten fanns det till slut inget val. Större delen av kontoret tvingades flytta till New York. **Emily Greene-Balch** stannade dock kvar och fortsatte bedriva viss verksamhet i Genève.

IKFF:s generalsekreterare **Gertrude Baer** tvingades fly nazismen men kunde från New York upprätthålla kontakten med de europeiska sektionerna. Under ett pågående krig var detta självklart en stor utmaning. Cirkulärbrev började användas och på så vis blev de olika sektionerna också varse om varandras situation. Den tyska sektionen tvingades upphöra när fredsorganisationer förbjöds 1940. Flera av IKFF:s medlemmar arresterades, vissa hamnade i koncentrationslägren. När IKFF Norges ordförande **Marie Lous-Mohr** vägrade underkasta sig ockupationsmakten sattes hon i det nazistiska interneringslägret Grini.

Under kriget hade många medlemmar svårt att avgöra hur arbetet mot de krigförande staterna skulle se ut. Var det acceptabelt att använda sig av våld eller ej? Denna problematik kunde ses i USA, vars sektion förlorade ungefär hälften av sina medlemmar på grund av sektionens totalpacifistiska ställningstagande.

Under krigstiden anordnade IKFF Sverige föredrag och organiserade hjälp- arbete. Kampanjen »Folken vilja fred – folken vilja frihet – folken vilja leva« startades för att protestera mot kriget och den 24 februari 1940 anordnades ett möte på Stockholms konserthus. Under mottot »Mot det totala kriget för fred och folkförsoning« samlades då tjugofyra kvinnoföreningar och dåvarande utrikesministern **Christian Ernst Günter** var huvudtalare. **Elin Wägner** blev ledamot i resolutionskommittén för de samlade föreningarna och därmed 520 000 svenska kvinnor.

De anordnade bland annat studiecirklar och sålde fredsblommor för att finansiera hjälparbetet. Särskilda insamlingar gjordes för att hjälpa judiska flyktingbarn och under vintern 1942 genomfördes en aktion som förde tjugo judiska barn från ockuperade länder till Sverige.

Runt om i Sverige fanns ett krigsmotstånd. Från och med 1940 gick man emot nationalstatsfostran genom att istället undervisa om fred på Högre Allmänna Lärarinneseminarier i Stockholm. På så vis vidarebefordrades Fredrika Bremers och IKFF:s syn på glorifiering av krig och vikten av fred ut till landets flickskolor.

Då IKFF motarbetade nazismen och det fanns stora risker med att tillhöra organisationen förstördes och gömdes dokument även i Sverige utifall kriget skulle komma till hit. Medlemslistor grävdes ner i trädgårdar och har aldrig återfunnits. En nordisk exilsektion för medlemmar som flytt till Sverige grundades också 1943.

Liksom Sverige stod den kanadensiska sektionen utanför kriget och arbetade med att stödja flyktingar. **Edith Ballantyne** tvingades fly tillsammans med sin familj till Kanada från Tjeckoslovakien 1942. Fadern var organisatör för det tyska socialdemokratiska partiet, modern aktiv

Foto Reproduktion: KvinnaSam. Göteborgs universitetsbibliotek

Gertrud Baer.

socialist och människorättsförespråkare och båda var aktiva i motståndsrörelsen mot nazismen och fascismen.

Som flyktingar levde Edith och hennes familj under svåra omständigheter och mötet med IKFF Kanada kom att förändra hennes liv. Förbundet hjälpte familjen på fötter, och de engagerade sig sedan i fredsorganisationen. Edith Ballantyne kom att bli IKFF:s internationella generalsekreterare mellan åren 1969 till 1992. Under 100-årsfirande i Haag hade vi glädjen att få träffa och inspireras av Edith som med hela 93 år fortfarande är aktiv inom IKFF. —

IKFF UNDER ANDRA VÄRLDSKRIGET

- > Det blev farligt att tillhöra IKFF. Många flyr eller går under jorden
- > Dokument och medlemslistor förstörs
- > Stora delar av huvudkontoret i Genève tvingas flytta till New York
- > IKFF Sverige fokuserar på vapenlösa aktioner, föredrag och hjälparbete
- > 1940: Resolutionskommittén med Elin Wägner samlar 520 000 svenska kvinnor under parollen »Mot det totala kriget – för fred och folkförsoning«
- > 1943: En nordisk exilsektion bildades av medlemmar som flytt till Sverige

FOTO United States Library of Congress's Prints and Photographs © Harris & Ewing photo studio

Emily Greene Balch

*stämplas som farlig
och får Nobels fredspris*

1946 blev Emily Greene Balch den andra medlemmen i IKFF som tilldelades Nobels fredspris för sitt engagemang i nedrustnings- och fredsfrågor. Under båda världskrigen arbetade hon för en varaktig fred. Hon möttes av motstånd. Hon stämplades som farlig av USA:s regering och blev avskedad från Wellesley college där hon arbetade som professor.

TEXT MARIE LISS OCH LOUISE RICKNERT
REDIGERING ELIN LISS

Emily Greene Balch föddes den 8 januari 1867 i Boston, USA. Hon var professor i nationalekonomi och sociologi och forskade om kvinnors, arbetares och immigranternas levnadsvillkor. Under första världskriget kombinerade hon detta med att, tillsammans med Jane Addams, arbeta för att de neutrala staterna skulle agera för att stoppa kriget. På grund av detta stämplades Balch, liksom Jane Addams, som farlig. Hon blev även av med sin anställning som professor vid Wellesley college i Massachusetts.

Balch var mycket aktiv inom IKFF. Hon deltog vid det första mötet i Haag 1915, och blev sedan IKFF:s första internationella generalsekreterare. Hon var även en av delegaterna som överlämnade manifestet till de icke krigförande staternas regeringar efter kongressen i Haag och besökte 1916 Stockholm som en del i det arbetet. Hon verkade även för fred mellan Israel och Palestina.

Under andra världskriget fyllde hon 75 år men fortsatte att leda verksamheten på huvudkontoret i Geneve samt föreläste om fredsarbete.

Balchs engagemang var minst sagt brinnande. 1935 varnade hon och IKFF:s dåvarande ordförande Clara Ragaz, i ett brev för det eskalerande hatet och våldet mot judar i Europa samt Hitlers ökade inflytande. I brevet med rubriken »To the NON-JEWS of EUROPE« skrev de att:

A new wave of persecution of Jews has broken out in Germany. The terrorist regime of the »Third Reich« which, behind walls of prisons and in concentration camps, is physically and mentally torturing to death its thousands of victims...

Då stater inte agerade mot Tyskland utan istället gav dem lån, vilket möjliggjorde Tysklands upprustning, fortsatte de brevet »'Civilized' Europe is silent because it is an accomplice.«. De uttryckte en önskan om att människor skulle resa sig och delta i motståndet mot Hitler och att stater skulle skydda sin befolkning från Hitler.

1946 tilldelades Emily Green Balch Nobels fredspris för sina insatser för freden.

»There is no way to peace; peace is the way.«

— EMILY GREENE BALCH

I am happy in thinking that not I myself but the Womens' International League for Peace and Freedom, with which I am identified, is the true recipient. Hoping, as I do, that this internationally organized body of women has ahead of it a great opportunity for usefulness in educating people everywhere toward the world-mindedness on which peace must be based with other people, I am hoping that 1946 will mark a turning point in the age-old effort to rid the world of war, to national disarmament, to renunciation of power politics, and to development of international trusteeship.

—
Utdrag ur Emily Greene Balchs tacktal vid utdelningen av Nobels fredspris 1946. Hon deltog inte själv vid ceremonin men skickade denna hälsning.

Den 9 januari 1961 avled Emily Greene Balch, 94 år gammal. —

EMILY GREENE BALCH

- > Emily Greene Balch var andra medlemmen i IKFF att tilldelas Nobels fredspris
- > För sitt engagemang i nedrustnings- och fredsfrågor blev stämplad som farlig av USA:s regering
- > Hon blev IKFF:s första internationella generalsekreterare

1947 Välkommen till FN

Efter andra världskrigets slut samlades 200 kvinnor i Luxemburg för att återigen försöka motverka framtida krig. Efter krigets hemskheter fanns dock en stor skepticism.

Trots motståndet fortsatte IKFF sitt arbete. Förbundet välkomnade bildandet av Förenta Nationerna och 1947 blev IKFF en av de första organisationerna att fick rådgivande status i den nya världsorganisationen.

TEXT MARIE LISS OCH LOUISE RICKNERT
REDIGERING ELIN LISS

Den tionde förbundskongressen 1946 i Luxemburg var IKFF:s första efter andra världskrigets slut och mycket fanns att fira. Utöver att kriget äntligen var slut hade Förenta Nationerna bildats ett år tidigare. Dessutom hade nu hedersordförande Emily Green-Balch samma år tilldelats Nobels fredspris.

Samtidigt låg minnet från nazismen och ett blodigt världskrig nära. Bara ett år hade gått sedan den första atombomben släpptes. 1919 i Zürich hade man samlats under liknande omständigheter med samma mål som nu, att förebygga framtida krig. Då hade IKFF varnat för ytterligare krig till följd av fredsfördraget i Versailles. Ännu ett världskrig hade brutit ut och många kände att de blivit vilseledda vad gällde politikens välvilja och fredliga uppsåt.

Trots motsättningar och den ideologiska och politiska skepticism som fanns efter andra världskriget fortsatte IKFF sitt fredsarbete och underströk vikten av nedrustning och social rättvisa som ett sätt att förebygga väpnade konflikter. Tilltron

till större institutioner så som FN och internationell rätt tycktes nu ha vuxit.

Gertrud Baer var en av de medlemmar som visade ett stort förtroende för institutionernas roll i återuppbyggandet av en krigshärjad värld och menade att lösningen av konflikter låg i de fredliga tillvägagångssätten så som medling, förhandling och juridiska överenskommelser. Gertrud Baer, som tvingats fly nazismens förföljelser och överge sin post som IKFF:s representant i Nationernas Förbund i Genève, valdes efter kriget till förbundets representant inom FN.

Hon började genast förhandla om frivilligorganisationernas inflytande inom världssamfundet. Det gav snart positiva resultat och IKFF tilldelades konsultativ status inom ekonomiska och sociala råd (ECOSOC) och inom rådet för undervisning, vetenskap och kultur (Unesco). 1953 fick WILPF en plats i Jordbruks- och livsmedelsorganisation (FAO), 1965 till den internationella arbetarorganisationen (ILO) och 1974 i barnfonden Unicef.

Inom IKFF fanns en tro på att ett stort internationellt organ som detta kunde erbjuda den struktur som behövdes för att länder skulle kunna kommunicera istället för att ta till vapen. Samtidigt fortsatte

IKFF att förespråka total nedrustning. Ett system av demokratiska lagar förväntades erbjuda en lösning på både de politiska och ekonomiska villkor som ansågs ligga till grund för upprustning och krig. Internationell lag sågs som ett motgift mot våldsanvändning.

1955 var Gertrud Baer tillbaka i Genève. I en rapport till skrev hon:

Our aim must remain total and universal disarmament, the replacing of war through international law and the bringing about of solutions by negotiation, enquiry, mediation, conciliation, arbitration, judicial settlement, resort to regional agencies or arrangements, or any other peaceful means of the own choice of the parties to a dispute.

Trots att vi idag vet att FN inte blev ett organ som fick krig och väpnade konflikter att bli ett kapitel i människans dystra historia, finns det inom IKFF fortfarande en stark tro på ett fungerande världssamfund. Idag finns krav på reformationer och att FN måste vara ett organ för mänskliga rättigheter och inte staters intressen.

Förbundet arbetar än idag gentemot FN:s olika organ, närvarar på internationella möten och uttalar sig. IKFF:s inflytande kan tydligt ses i säkerhetsrådets antagande av resolution 1325 om kvinnor, fred och säkerhet (år 2000) och det internationella vapenhandelsavtalet (ATT) som antogs 2013. —

IKFF I FN

1946 IKFF får konsultativ status i FN:s ECOSOC och UNESCO

1953 IKFF får konsultativ status i FN:s FAO

1965 IKFF får konsultativ status i FN:s ILO

1974 IKFF får konsultativ status i FN:s Unicef

Ann-Cathrin Jarl och Kerstin Grebäck är fortfarande aktiva i IKFF. 1985 var de några av eldsjälarna bakom Den Stora Fredsresan. FOTO: LI GREBÄCK

De tog freden i egna händer

OM VÄRLDENS STATS- OCH REGERINGSCHEFER INTE FÖRMÅR ATT FÖRHANDLA OM FRED FÅR VI HJÄLPA DEM PÅ TRAVEN. DET VAR TANKEN BAKOM DEN STORA FREDRESAN, EN AV 1980-TALETS STÖRSTA FREDSMANIFESTATIONER.

TEXT ANNIKA SKOGAR

Det är egentligen en på många sätt märklig historia. **Astrid Einarsson**, en teckningslärare från Ronneby, kände i början av 1980-talet att hon var tvungen att göra något. Hon var frustrerad över det ständiga kärnvapenhotet över världen. Bekymrad över FN:s oförmåga att agera. Men hennes frustration slutade inte med en insändare till Blekinge Läns Tidning eller en suck hemma vid köksbordet. Istället blev det början på en resa till 106 länder och lika många stats- och regeringschefer. Frågan som behövde ett svar var mycket

enkel – Är du beredd på att nedrusta om alla andra länder också gör det?

Astrid Einarsson var engagerad i Ronnebys lokala IKFF-krets och det var tillsammans med de andra aktiva i gruppen, inte minst **Elisabeth Gerle**, som planerna började ta form. Genom kontakter knöts snart både **Inga Thorsson**, Sveriges nedrustningsambassadör i FN och före detta utrikesminister **Karin Söder** till projektet som fått namnet *Den Stora Fredsresan*. I snabb takt växte både projektet och antalet aktiva. Ärkebiskop **Olof**

Avfärd Den stora fredresan, Ronneby.

TIPS

**KERSTIN & ANN-CATHRINS TIPS
TILL DAGENS FREDSAKTIVISTER**

- > Var medvetet naiv. Bete dig som en rumpnisse och fråga ständigt »Varför gör ni på detta viset?».
- > Kör på en linje. Visa att det här har vi nu sagt i över hundra år så nu är det dags att lyssna.
- > Företräd organisationer – att vara del av något större gör en stark.
- > Ha bra slagord!
- > Ha spelregler i projektet eller organisationen som alla följer. Det kommer göra er mycket mer effektiva.

Sundby och Stockholms biskopar **Krister Stendahl** och **Lars Carlsson** var mycket engagerade.

Kerstin Grebäck och **Ann-Cathrin Jarl**, var två av eldsjälarna i projektet. De värvades av IKFF:arna i Ronneby. Ann-Cathrin Jarl blev medlem i IKFF genom dåvarande ordföranden **Elisabeth Gerle** och **Kerstin Grebäck** var med i organisationen **Kvinnor för Fred i Uppsala**.

När de såhär 30 år senare ombeds att berätta om sina minnen från Den Stora Fredresan så görs det med ett leende.

– Ja, herregud vilken cirkus. Du anar inte hur mycket tokiga människor vi träffat. Och hur det känns att själv ha varit en del av en sådant här projekt, säger **Ann-Cathrin Jarl**.

Kerstin Grebäck instämmer.

– 1980-talet var ett fredsårtionde. Kärnvapen hade nedrustats i Europa och det fanns ett flow för freden, säger hon.

Under arbetet med Den Stora Fredresan försörjde sig **Kerstin Grebäck** som busschaufför. All övrig tid ägnades åt planering av resan ut i Europa.

– **Inga Thorsson** blev ordförande i projektet, **Karin Söder** var förste vice och jag blev andre vice, säger **Kerstin Grebäck**.

Sponsringen till projektet var generös från både företag, organisationer och kom-

Elisabeth Gerle möter **Perez de Cuellar** FNs generalsekreterare 1985 i Nairobi vid FNs kvinnokonferens.

muner. Flygbolaget **Linjeflyg** erbjöd till exempel gratis resor mellan Uppsala och Ronneby så att arbetsgruppen kunde ses regelbundet för möten. Men trots bidrag gick det inte att undgå det faktum att det skulle kosta mycket pengar att ta sig runt hela Europa med buss, vilket var projektets första resmål.

– Det var som om pengar kom från ovan. Ingen trodde att det skulle gå men **Astrid Einarsson** tryckte upp en miljon fredsblommor som såldes för fem kronor styck, det finns en betydande restupplaga någonstans i Sverige, säger **Ann-Cathrin Jarl**.

De små pappersfredsblommorna såldes sedan överallt. **Ann-Cathrin Jarl** minns särskilt **IKFF-aktivisten Britta Nilsson** i Borlänge som sa till alla företag i Borlänge att de var tvungna att sälja blomman, sedan gick hon runt och kollade att den såldes överallt.

– Jag minns också att mina systersöner sålde för fullt, de fick en krona för varje blomma de sålde, säger hon.

Totalt omsatte Den stora fredresan 18 miljoner kronor mellan 1984 och 1988. Omräknat i dagens penningvärde handlar det om runt 39 miljoner kronor.

Den 8 maj 1985 påbörjades resan. Fyra vita bussar svängde ut från Ronneby

»80-talet var ett fredsårtionde. Kärnvapen hade nedrustats i Europa och det fanns ett flow för freden.«

och upp mot Stockholm. Ombord fanns regionalt sammansatta grupper från Europas olika hörn och i Kungsträdgården i Stockholm väntade **Olof Palme**.

– Han var den förste premiärminister som skulle svara på våra frågor. Det var helt sanslöst. Det var helt packat med folk och dit kom vi farande, säger Ann-Cathrin Jarl.

Olof Palme lovade att stå på fredsrörelsen sida och önskade lycka till. Sedan väntade Europa. På 14 dagar besöktes i stort sett alla Europas huvudstäder och deras stats- eller regeringschefer.

– Att vi fick träffa alla var Inga Thorssons förtjänst. Hon hade varit nedrustningsambassadör i FN och en del fattade inte ens att hon var kvinna, »Dear Mr Thorsson, it will be a pleasure to meet you and your delegation«, säger Kerstin

Grebäck.

Men Inga Thorsson var inte med på resan, där fanns bara fredsaktivister och ett papper med fem frågor:

- > Vill ni förbjuda ert lands försvar att lämna ert eget lands territorium – om alla FN-länder gör detsamma?
- > Vill ni förbjuda kärnvapen och andra massförstörelsevapen i ert land – om alla andra FN-länder gör detsamma?
- > Vill ni förbjuda all vapenexport från ert land – om alla andra FN-länder gör detsamma?
- > Vill ni satsa på att rent vatten, mat, elementär hälsovård och skolutbildning garanteras i hela världen?
- > Vill ni lösa konflikter med andra länder genom fredliga medel, inte genom militära åtgärder eller hot om sådana?

Tanken var att frågorna skulle vara till hjälp för att bryta kalla krigets dödläge där alla skylde på alla för att slippa ta några initiativ till fred. Och de positiva svaren ute i Europa gav medvind och kraft för att direkt efter hemkomsten börja planera för att också resa ut i resten av världen med frågorna. Efter ett år av planering gav de sig iväg.

– Ja, jag har varit på varenda liten ö i hela Stilla Havet, säger Kerstin Grebäck och skrattar.

FN:s dåvarande generalsekreterare **Perez de Cuellar** tog emot delegationen två

gångar, dels i samband med kvinnokonferensen i Nairobi 1985 och dels i sitt huvudkontor i New York.

– Vi fick många hejarop under arbetet med Den Stora Fredsresan, men man ska också komma ihåg att vi var väldigt modiga, säger Kerstin Grebäck.

När projektet avslutades 1988 hade Den Stora Fredsresan besökt stats- och regeringschefer i 105 länder.

– Och av alla länder vi besökte så var det bara fem som svarade nej på våra frågor, säger Ann-Cathrin Jarl.

Flera tusen personer hade blivit involverade i projektet under resans gång och 1988 avslutades det med att FN öppnade upp för ett folkets toppmöte i FN-skrapan i New York.

– Vi hade ju besökt en massa länder och plötsligt dök det upp människor till det här mötet från alla möjliga håll och kanter, säger Kerstin Grebäck.

Till toppmötet hade Ann-Cathrin Jarl och de andra i projektet tryckt upp alla länders svar på stora papper.

– Det blev som en ren nöjeställning. Diplomaterna från hela FN svärmade in och slet åt sig papperna för att jämföra vad deras olika länder svarat, säger hon.

Vad som blev det konkreta resultatet av Den Stora Fredsresan har flera svar. En del menar att det här var avgörande för Berlinmurens fall. Andra att den framförallt förmedlade en stark symbolisk kring att en annan värld är möjlig. I Sverige resulterade den i att bland annat Kerstin Grebäck grundade gräsrotsorganisationen Kvinna till Kvinna och för IKFF:s del grundades nya sektioner runt om i hela världen.

Men den allra viktigaste lärdomen av hela projektet är kanske trots allt att det går att göra något. Även om du jobbar som teckningslärare i Ronneby och det är 633 mil till FN-skrapan i New York. Allt som krävs är organisering och vilja. —

Kerstin Blomberg, Elisabeth Gerle, Lars Carlzon, Astrid Einarsson och Olof Palme i Kungsträdgården 11 maj 1985.

1993

Kvinna till Kvinna: *Vi måste göra något!*

TEXT MARIE LISS OCH LOUISE RICKNERT
REDIGERING ELIN LISS

Det pågår ett folkmord mitt i Europa. Grymheten är otrolig. Maktlösa har vi stått vid sidan av. Det tog tid innan vi verkligen såg hela den djävulska planen. Med hjälp av våldtäkter och tortyr försöker de stridande skapa etniskt rena områden i det multietniska före detta Jugoslavien. Nu måste allt göras för att få stopp på kriget. Vi vill bidra genom en aktion kallad »Kvinna till kvinna«

UR ARTIKELN KVINNOFRONT
FÖR KRIGETS OFFER

Då kriget rasade i forna Jugoslavien gick flera kända svenska kvinnor ihop och publicerade en debattartikel i Dagens Nyheter den 18 april 1993. Artikelns blev fröet till insamlingsstiftelsen Kvinna till Kvinna som instiftades 1995 av IKFF och Svenska Freds- och Skiljedomsföreningen. Syftet med insamlingsstiftelsen var att stödja kvinnor och informera om kvinnors situation i krig. Tanken var att det enbart är den egna befolkningen som kan skapa varaktig fred och det genom att samarbeta i och med lokala kvinnoorganisationer. Att man var tvungen att satsa på kvinnoorganisationerna direkt, på deras egna villkor.

Kriget i Jugoslavien var ett krig där våldtäkter och tortyr skedde dagligen och användes som vapen för att splittra familjer och för etnisk rensning. Kvinnor

var särskilt utsatta och det fanns så kallade »rape-camps« dit soldater kunde komma och välja ut kvinnor att våldta.

När kriget var över skapades en krigsribunal i Haag och modiga kvinnor vittnade om vad de blivit utsatta för. Mellan 20 000–50 000 kvinnor beräknas ha våldtagits, men långt ifrån alla kom till tals. Under domstolsförhandlingarna ställdes ett fåtal högt uppsatta militärer till svars och de dömdes till långa fängelsestraff. Men många av förövarna straffades aldrig, vilket flera menar beror på brist på politisk vilja. Offren tvingas än idag att leva sida vid sida med sina förövare.

Det var efter rapporter om dessa massvåldtäkter och övergrepp som den svenska freds- och kvinnoorganisationen organiserade sig, något måste göras. Först genomförde de en insamlingskampanj som fick namnet »Skicka ett kvinnopaket«, vilka bland annat innehöll underkläder, bindor och tvål. Pengarna som samlades in genom detta gavs till lokala kvinnoorganisationer som på plats kunde stödja de utsatta kvinnorna.

Sedan 1993 har Kvinna till Kvinna växt och de stödjer idag mer än 130 kvinnoorganisationer i 17 länder. Arbete sker bland annat genom kunskapsspridning, påverkansarbete och ekonomiska stöd till organisationer. —

2000

RESOLUTION 1325 – KVINNOR BLIR AKTÖRER

Resolution 1325 om kvinnor, fred och säkerhet antogs enhälligt av FN:s säkerhetsråd den 31 oktober 2000. Det som gör den unik är att den integrerar ett genusperspektiv i fredsarbetet. Speciellt är också att det civila samhället drev fram resolutionen, IKFF var en central aktör.

Kvinnor blir ofta måltavlor i konflikter på ett annat sätt i konflikter än män och ses dessutom många gånger endast som offer vilket innebär att kvinnors aktörskap osynliggörs.

Resolutionen bygger på tre P:n: *Participation, Protection & Prevention* (deltagande, skydd och förebyggande). I korthet handlar den om att öka kvinnors deltagande i beslutsfattande processer och fredsprocesser, att ett genusperspektiv ska tillämpas på alla nivåer av fredsarbetet och konflikt-hantering inklusive fredsbevarande insatser. Slutligen att kvinnors särskilda behov av skydd i konfliktsituationer ska respekteras. Den slår alltså fast att kvinnor ska inkluderas på alla nivåer i fredsarbetet före, under och efter väpnade konflikter. För som FN:s dåvarande general-sekreterare **Kofi A. Annan** sa: »Endast om kvinnor spelar en full och likvärdig roll kan vi bygga grundvallarna för en hållbar fred – för utveckling, gott ledarskap i samhället, mänskliga rättigheter och rättvisa«

Efter att resolution 1325 antogs har det tillkommit fler resolutioner som tillsammans med resolution 1325 bildar Agendan för Kvinnor, fred och säkerhet. Resolutionerna 1820, 1888, 1960 och 2106 behandlar skyddsaspekten, särskilt vad gäller sexualiserat våld i konflikter. Resolutionerna 1889 och 2122 behandlar kvinnors roll som aktörer i fredsprocesser.

»We can not make war safe for women, we cannot stop sexual violence in conflict, we have got to stop the conflict.«

– MADELEINE REES, INTERNATIONELL
GENERALSEKRETERARE I HAAG 2015

Ännu har vi inte nått målet och FN och dess medlemsstater följer inte alltid sina egna regler. IKFF har fortsatt sett och kritiserat att kvinnor alltjämt utesluts från fredsprocesser och fokus har de senaste 15 åren fortsatt varit på kvinnor som offer och inte på att öka kvinnors makt. IKFF är också kritiska till att den konfliktförebyggande delen inte tagit större plats. Resolution 1325 är en fredsresolution och inte, som vissa använt den, en resolution för att göra krig jämställda. —

IMMEDIATE UNIVERSAL
DISARMAMENT WOMEN'S
PEACE SOCIETY

No More War

No More War

12. General Disarmament.

The International Congress of Women, advocating universal disarmament and realizing that it can only be secured by international agreement, urges, as a step to this end, that all countries should, by such an international agreement, take over the manufacture of arms and should control all international profits accruing

2013

EN MILSTOLPE FÖR ATT ÖKA KVINNORS SÄKERHET

Det internationella vapenhandelsavtalet Arms Trade Treaty (ATT) röstades igenom i FN i april 2013. IKFF var aktiva i arbetet för att få avtalet på plats. Innan ATT var handeln med bananer mer reglerad än handeln med vapen. I och med att vapenhandelsavtalet antogs kunde IKFF pricka av ett av målen i våra grundares manifest från 1915.

I april 2013 nåddes en milstolpe för vapenreglering i världen då vapenhandelsavtalet Arms Trade Treaty (ATT) röstades igenom i FN:s generalför-samling. Det var ett resultat av sju års förhandlingar i FN. ATT är det första globala avtalet som innehåller regler för handel med vapen, vapendelar och ammunition, och det är internationellt bindande. Det är även det första avtalet som erkänner att det finns en länk mellan genusrelaterat våld, så som våld mot kvinnor och spridningen av vapen.

IKFF:s sektioner runt om i världen kan vittna om att okontrollerad vapenspridning leder till ökat våld mot kvinnor. Men detta diskuteras sällan och ofta osynliggörs effekterna för just

kvinnor. Därför arbetade vi tillsammans med andra organisationer i det civila samhället i flera år, både i Sverige och på plats under FN-förhandlingarna i New York, för att ATT skulle innehålla särskilda bestämmelser om att stoppa genusrelaterat väpnat våld. Efter flera år av hårt motstånd lyckades vi!

Detta är ingen ny fråga för IKFF, utan något vi kämpat för sedan starten 1915. I resolution 12 om »General Disarmament« som antogs vid kongressen i Haag 1915 står det:

The international Congress of women, advocating universal disarmament and realizing that it can only be secured by international agreement, urges, as a step to this end, that all countries should, by such an international agreement, take over the manufacture of arms and munitions of war and should control all international traffic in the same. It sees in the private profit accruing from the great armament factories a powerful hindrance to the abolition of war.

IKFF har därmed lyckats uppfylla ett av de mål som våra grundare satte upp i Haag 1915. Arms Trade Treaty sätter upp regler för vapenhandel, till exempel att stater inte får exportera vapen,

ammunition eller vapendelar om det finns en tydlig risk för att vapnen kan komma att användas för, eller bidra till, brott mot internationell humanitär rätt och kränkningar av mänskliga rättigheter, däribland genusrelaterat våld.

IKFF anser att ATT borde ha blivit ännu skarpare med mer strikta regler. Men om avtalet följs på rätt sätt kommer det ändå att kunna göra skillnad och hjälpa till att förebygga väpnat våld och konflikter.

Processen för att nå en överenskomst om Arms Trade Treaty började i FN 2006, efter att civilsamhället i flera år hade drivit kampanj för att förhandlingarna skulle starta. Förhandlingarna var långa och svåra, med två misslyckade försök att anta avtalet i juli 2012 och mars 2013 innan staterna äntligen lyckades i april 2013. I dagsläget har 130 länder skrivit under ATT. 69 av dessa, däribland Sverige, har ratificerat avtalet vilket betyder att de anslutit sig och förbundit sig att följa reglerna i ATT. —

TEXT SOFIA TUVESTAD

BILD I BAKGRUNDEN Originaldokumentet från 1915 med paragrafen om att reglera vapenhandeln.

WOMEN'S INTERNATIONAL LEAGUE FOR PEACE & FREEDOM

from

INTERNATIONELLT

SAMARBETET MELLAN SYSTERSEKTIONER

Sedan ett antal år tillbaka samarbetar IKFF Sverige med systemsektionerna i Nigeria och DR Kongo. Sedan förra året har vi utökat detta arbete till att omfatta IKFF Kamerun. Syftet med samarbetet är att stärka våra sektioner. Genom att IKFF Sverige söker gemensamma projekt med sektionerna i den afrikanska regionen ökar deras kapacitet att genomföra sitt arbete. IKFF Sverige får och sin sida ta del av analyser och expertis som vi använder i vårt påverkansarbete i Sverige.

Fortfarande världens farligaste kvinnor

TEXT TOVE IVERGÅRD

REDIGERING ANNIKA SKOGAR

FOTO IKFF

Sylvie Jacqueline Ndongmo

FOTO Li Grebäck

Sylvie Jacqueline Ndongmo

*Grundare och ordförande
för IKFF Kamerun*

Lärare, människorättsförsvarare och jämställdhetsexpert. SYLVIE NDONGMO har de senaste 19 åren kämpat för kvinnors rättigheter och hållbar fred.

På IKFF:s internationella kongress i Haag våren 2015 var det en person som strålade mer än andra. Det var Sylvie Ndongmo som just fått IKFF Kamerun att bli en officiell sektion – en dröm hon jobbat hårt för i flera år.

Men även om IKFF Kamerun är en helt ny sektion har Sylvie ett långt engagemang bakom sig. Redan 1996 började hon arbeta för att förbättra människors villkor då hon engagerade sig i fackförbundet för lärare. Åtta år senare, 2004, grundade hon »Female Teachers League for Education« och jobbade för att främja fredliga makt-skiften genom »Liberty and Human Rights League« (LDL).

Engagemanget tog inte slut där. Sylvie

ville göra mer och ytterligare stärka fredsarbetet i Kamerun. 2009 startade hon därför Women Peace Initiative och det var genom dem som hon också kom i kontakt med IKFF första gången. På en konferens i Istanbul, med AWID (*The Association for Women's Rights in Development*) mötte hon Joy Onyesoh från IKFF Nigeria och Annie Matundu Mbambi från DR Kongo. Sylvie blev genast fascinerad av det fredsbyggande arbete som IKFF gör runt om i världen.

– Jag kunde tydligt se kopplingen mellan kvinnors rättigheter och vapenspridning och blev chockad över att se hur stater säkrar enorma budgetar för vapen och militär på bekostnad av andra områden, som kvinnors mänskliga rättigheter, säger hon.

Kamerun är ett land som står inför stora regionala utmaningar på grund av grannländernas väpnade konflikter som sipprar in i landet.

– Antalet flyktingar har ökat drastiskt i de norra och östra delarna av landet. Det finns ett akut behov av att fokusera på

fredsbyggande arbete, nedrustning och kvinnors rättigheter och det var därför jag kände ett stort behov av att starta upp en IKFF sektion i Kamerun och bli en del av IKFF:s globala arbete.

Trots att IKFF Kamerun fortfarande är relativt nya har de, med Sylvie i spetsen, rivstartat arbetet för ett fredligare och mer jämställt Kamerun. Det var IKFF Kamerun som initierade arbetet med att ta fram en nationell handlingsplan för resolution 1325. Det är ett arbete som idag leds av jämställdhetsdepartementet och IKFF, vilka är representanter för det civila samhället. Sylvie har även spridit IKFF:s vision vidare i regionen och stöttat arbetet med att starta en grupp Tchad.

– Det finns ett stort behov att sprida rörelsen i alla kontinenter och viktigast av allt, att stärka kvinnor för att möjliggöra fred. Jag är övertygad om att hårt arbete och medlemmarnas beslutsamhet kan skapa en efterlängtd förändring. För mig är fred ett sätt att leva. Vi måste därför vara den förändring vi vill se i världen. —

Joy Ada Onyesoh

FOTO Li Grebbäck

Joy Ada Onyesoh

Grundare och ordförande för IKFF Nigeria

Ni vet de där människorna som lämnar en i stum förundran? Som du möter och som du sedan inte förstår hur de någonsin hinner sova. Personer som fascinerar och inspirerar. Precis en sådan person är JOY ADA ONYESOH, ordförande och grundare av IKFF Nigeria.

Första gången Joy hörde talas om IKFF var när hon 2008 satt hemma och surfade på nätet. Som invånare i ett land som ständigt står på randen till krig och terroråd kändes IKFF helt rätt. Det fanns en övertygelse hos Joy som hon också upptäckte fanns hos IKFF, nämligen den att det aldrig kan bli någon hållbar fred om inte kvinnor inkluderas i fredsprocesserna.

Joy bestämde sig för att starta upp en IKFF-sektion i Nigeria och på bara några år har sektionen blivit kända både i landet och runt om i regionen. IKFF Nigeria var, med Joy i spetsen, delaktiga i den process som ledde fram till att Nigerias regering nu har antagit en nationell handlingsplan för kvinnor, fred och säkerhet. En handlingsplan som tack vare IKFF nu också blivit översatt till flera lokala språk.

Joy's envisa och framgångsrika arbete för fred i Nigeria gjorde att hon blev utvald av UN Women (FN:s organ för kvinnors rättigheter) att koordinera Nigerias första *Women's situation room* (WSR) inför valet 2015. WSR är inte bara ett fysiskt rum utan en process för att engagera kvinnor

och unga med syftet att öka förståelsen för vikten av kvinnors deltagande i politiska processer. För sin insats för att säkerställa fred innan, under och efter valet 2015 blev Joy tilldelad *The Citizen Responsibility Award*.

Idag är Joy vice ordförande i det internationella IKFF och hon jobbar hårt för att öka IKFF:s synlighet i den afrikanska regionen.

– Jag fokuserar min energi på att stötta nya sektioner att starta upp och att stärka redan existerande sektioner i Afrika. Det ökar synligheten för hela organisationen, säger hon.

Men tro inte att raden av imponerande insatser slutar här. Sedan tidigare har Joy studerat kemi, företagsledning, miljöfrågor och utvecklingsstudier och parallellt med fredsarbetet jobbar hon nu även på en doktorsexamen i »Transformative Studies« och en kandidatexamen i juridik. Lägg på det ett hem med tre barn och en man i Enugu i sydöstra Nigeria.

På IKFF kan vi vara väldigt lyckliga och stolta över att få arbeta med någon som är så inspirerande och dedikerad som Joy. Förhoppningsvis kommer vi få fortsätta imponeras av Joy i många sammanhang framöver.

– Mina mest minnesvärda stunder i IKFF är dels dagen då Nigeria blev antagen som officiell sektion och dels under den regionala konferensen i Sydafrika då vi, under en fotografering av deltagarna, alla trillade i vattnet. Trots kaoset lyckades vi få det både på foto och film, säger hon och skrattar. —

Annie Matundo Mbambi.

FOTO Li Grebäck

Annie Mbambi Matundu

Grundare och ordförande för IKFF Demokratiska republiken Kongo (DRK)

Från panelsamtal med FN:s generalsekreterare till organisering på gräsrotsnivå.

ANNIE MBAMBI MATUNDU är ordförande för IKFF i Demokratiska republiken Kongo och en av landets främsta kvinnorrättsaktivister.

Annie Mbambi Matundu började engagera sig för att skapa fred i Demokratiska republiken Kongo i början av 1990-talet. Att organisera sig i civilsamhället hade precis blivit lagligt, och landets president Mabututu, hade lovat att ta landet in i en ny era. Men livet som fredsaktivist i DRK är farligt, inte minst som kvinna. Du ses som ett hot och du utmanar makten. De som tjänar på kriget vill att det fortsätter.

Men Annie och hennes kollegor fortsätter kampen för fred och kvinnors rättigheter, varje dag. Hennes engagemang har resulterat i många olika uppdrag. Fredsarbete har alltid stått i fokus och 1995 blev hon ordförande för organisationen »Kongoleser för Fred«.

Hon har dock inte alltid bott i DRK. Då det under 1990-talet fanns ett stor

efterfrågan av människor som kunde prata engelska bestämde sig Annie för att flytta till sin syster i England. I tre år pluggade hon på Cambridge University innan hon återvände hem. Att bo utomlands hindrade inte hennes vilja till organisering – i London blev var ordförande för diasporaorganisationen »Congolese women in action«.

Idag finns Annies stora engagemang i IKFF. Hon upptäckte organisationen 2007 då några medlemmar från Storbritannien var på besök i DRK.

– Jag bestämde mig för att starta upp en sektion i DRK. Till en början var det väldigt svårt eftersom det inte fanns några resurser och vi var bara runt åtta personer på våra möten, berättar hon.

Men Annie gav inte upp och hårt arbete gav resultat. Idag har de närmare 100 personer på sina möten. Hennes engagemang i IKFF har gett henne möjlighet att få sin röst hörd.

Trots att det många gånger mötts med hårt motstånd från den egna regeringen, som inte vill sprida någon negativ bild av landet, har Annie varit på besök hos FN flera gånger för att berätta om sina erfarenheter och sitt arbete. Hon har också blivit inbjuden att delta i möten och panelsamtal med allt från FN:s nuvarande

generalsekreterare **Ban Ki-moon** till FN:s Särskilda sändebud för sexuellt våld i konflikt **Hawa Bangura**.

Under sin tid som aktiv i IKFF har Annie också skrivit en internationellt uppmärksammad artikel om resolution 1325. Hon påpekade något som många ogärna ville höra – resolution 1325 gjorde ingen skillnad för kvinnorna i DRK eftersom de fina orden aldrig efterlevdes i praktiken. Kritiken tog skruv och landets regering började att uppmärksamma arbetet för kvinnor, fred och säkerhet. Idag, några år senare, har DRK en nationell handlingsplan på plats och Annie var en av nyckelpersonerna i processen med att ta fram den. —

Världens farligaste kvinnor

*Internationella Kvinnoförbundet
för Fred och frihet fyller 100 år*

I detta nummer får du ge dig ut på en resa genom 100 år av fredsarbete. Vi har samlat några av händelserna i IKFF:s historia, från 1915 till idag. Att sätta sig in i en sådan rik historia är utmanande då berättelserna är så otroligt många. Men det är också inspirerande. Den visar att kvinnor alltid har gjort motstånd, varit aktörer, trots att vi inte fått läsa om det i historieböckerna.

Världen har förändrats men inte våra mål. Krig och förtryck råder fortfarande liksom kampen för fred. Motståndet mot freds rörelsen är fortfarande starkt. När arbetet blir tungt är det tröstande att ha en 100 årig kamp i ryggen.

BLI MEDLEM & PRENUMERERA

Som medlem i Internationella Kvinnoförbundet för Fred och Frihet får du tidningen »Fred och frihet« hem i brevlådan 3 ggr/år. Kontakta info@ikff.se eller besök vår hemsida www.ikff.se för att bli medlem redan idag. Medlemskap kostar 180 kr / år.